GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף, מועד נבצרים תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 34281
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

הוראות לנבחן
א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (1×14) – 14 נקודות
פרק שני – (2×10) + (1×14) – 34 נקודות
פרק שלישי – (2×13) – 26 נקודות
פרק רביעי – (2×13) – 26 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
בהצלחה!

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון (14 נקודות)

שאלה 1

א. לאומיות אתנית־תרבותית. הצגה: השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במדינה ריבונית או לניהול עצמי בתוך מדינה אחרת; מבוססת על יסודות משותפים: מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, ולפעמים דת; אין בהכרח חפיפה בין לאומיות לאזרחות, והלאום קודם למדינה. ציטוט: "לדבריהם, הממצאים שהתגלו הם שרידים מן העבר היהודי בארץ־ישראל, לכן יש להקים במקום גן לאומי ובו יוכלו אזרחי המדינה להתבונן בממצאים וללמוד על העבר." / "בחפירות שערכו ארכאולוגים שהוזעקו למקום התגלו שרידי בית כנסת קדום, אבני בניין שעליהן חרותות מנורות וכתובות בכתב עברי עתיק." קישור: הדרישה מתבססת על היסטוריה, דת ושפה משותפות של העם היהודי – יסודות אתניים־תרבותיים.

ב. הזכות לחיים ולביטחון (לשלמות הגוף). הצגה: זכותו של אדם לחיות בלי חשש מפגיעה בחייו ובגופו – אסור לפגוע בחייו ובגופו; חובת המדינה להגן על כל החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם. ציטוט: "התכנון המקורי של הכביש הכרחי לשמירה על שלום הנוסעים, וכל שינוי עלול לסכן אותם." קישור: משרד התחבורה – גוף של המדינה – מקיים את חובת המדינה להגן על חייהם ועל גופם של הנוסעים.

שאלה 2

א. עקרון שלטון החוק: חובת הציות לחוק חלה על כולם – אזרחים ורשויות כפופים לחוק ושווים בפניו (לאדם מותר כל מה שהחוק אינו אוסר, לרשות – רק מה שהוסמכה); החוק נחקק בהליך דמוקרטי, הולם את ערכי המדינה הדמוקרטית, מפורסם וברור, מגדיר את המותר והאסור ומאזן בין טובת הכלל והפרט. ציטוט: "נהג חדש צעיר שינהג בלילה בלי ליווי של נהג ותיק, צפוי לקבל קנס ורישיונו יישלל." קישור: הכלל מחייב כל נהג חדש צעיר, מגדיר בבירור את האסור (נהיגה בלילה בלי מלווה בששת החודשים הראשונים) וקובע סנקציה למי שמפר אותו.

ב. הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה (אופייה היהודי של המדינה במרחב הציבורי). הצגה: במרחב הציבורי באים לידי ביטוי מאפיינים יהודיים – לוח השנה, ימי המנוחה, השפה והסמלים; לפי חוק־יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה, ולצדו ישמש הלוח הלועזי כלוח רשמי. ציטוט: "לדבריו, יש לחשב את תקופת הליווי על פי חודשי השנה העבריים, כפי שבכל מסמך רשמי של המדינה מצוין תאריך עברי." קישור: הנהג טוען שמאחר שהלוח העברי הוא לוח רשמי, שמופיע בכל מסמך רשמי, אפשר לחשב לפיו את התקופה.

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 3–7

שאלה 3

שניים מאלה, כל אחד מוצג: חוק השבות / חוק האזרחות / הכרזת העצמאות מאפשרים לכל יהודי לעלות לישראל ולקבל בה אזרחות; מוסדות מטעם המדינה מטפלים בחיזוק הזהות היהודית של יהדות התפוצות ובעלייתם לישראל (למשל ההסתדרות הציונית העולמית שמעמדה מעוגן בחוק, כהונה של שרים לענייני התפוצות ולענייני קליטת עלייה); התגייסות המדינה לטובת יהודים המצויים במצוקה ברחבי העולם / מבצעים להעלאת יהודים מארצות שונות / הסיוע למסורבי העלייה; החוק הפלילי מאפשר ענישה של מי שפגע ביהודי על רקע יהדותו גם אם עשה זאת מחוץ לשטח המדינה וכלפי יהודי שאיננו אזרח המדינה; החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם מאפשר ענישה של מי שביצע פשעים נגד העם היהודי בשנות השואה.

שאלה 4

חקיקת משנה: חקיקה של הרשות המבצעת (ממשלה, שרים, רשויות מקומיות); בצווים, תקנות וחוקי עזר עירוניים; כדי לאפשר את ביצוע החוק ולקדם את מטרותיו, באמצעות פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה הראשית; כפופה לחקיקה הראשית ואסור שתסתור אותה. או תקנות לשעת חירום: בתקופה שבה הוכרז במדינה מצב חירום (הכרזה של הכנסת), הממשלה רשאית להתקין תקנות לשעת חירום, במידה שמצב החירום מחייב, כדי להגן על המדינה, על ביטחון הציבור ועל קיום האספקה והשירותים החיוניים; אף שהן חקיקה של הרשות המבצעת, התקנות יכולות לשנות זמנית חוקים של הכנסת – פרט לחוקים מוגנים (חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו, חוק־יסוד: חופש העיסוק, חוק־יסוד: הכנסת); הן מוגשות לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת ופוקעות לאחר שלושה חודשים, אלא אם הוארכו בחוק; אסור שימנעו פנייה לערכאות, יקבעו ענישה למפרע או יתירו פגיעה בכבוד האדם.

שאלה 5

שני כללים, למשל: (1) אופן בחירת שופטים – ועדה לבחירת שופטים בת תשעה חברים, עם נציגות לשלוש הרשויות (3 שופטי העליון ובהם הנשיא, 2 שרים ובהם שר המשפטים כיו"ר, 2 חברי כנסת) ו־2 נציגי לשכת עורכי הדין; רוב לנציגות המקצועית־משפטית (5 מתוך 9). (2) תנאי העסקת שופטים – שכר שנקבע בוועדת הכספים של הכנסת; כהונה עד גיל 70; איסור על תפקיד פוליטי ועל עיסוק אחר; חסינות על פסק דין; אין מעבירים שופט ממקום כהונתו אלא בהסכמת נשיא העליון או לפי החלטת בית הדין המשמעתי.

שאלה 6

חובת האדם כאדם (חלה על כל אדם באשר הוא אדם): לכבד את זכויות הזולת ולא לפגוע בהן (בחייו, בגופו, ברכושו, בכבודו). חובת האדם כאזרח (חלה על אדם משום שהוא אזרח המדינה): לציית לחוקי המדינה – לשלם מסים, לשרת בצבא; או מעורבות אזרחית ותרומה לחברה ולמדינה / חובת הנאמנות למדינה.

שאלה 7

שניים מאלה, כל אחד לפי קריטריון אחד בשני המושגים: למי – העדפה מתקנת ניתנת לקבוצה שקופחה / חלשה, הבחנה – לאדם (לפרט) בגלל שוני רלוונטי שלו; הסיבה / המטרה – העדפה מתקנת נועדה לצמצם פערים שנוצרו בשל קיפוח או אפליה של קבוצה, הבחנה נותנת יחס שונה כאשר השונות רלוונטית לנושא הנדון; משך הזמן – העדפה מתקנת לפרק זמן מסוים עד לצמצום הפער, הבחנה – כל עוד השוני קיים ורלוונטי; מה ניתן – בהעדפה מתקנת הטבה, בהבחנה יחס שונה (שאינו בהכרח הטבה).

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 8–12

שאלה 8

- שניים מאלה: מאמינים בעיקרי האמונה של הדת היהודית ומקפידים על שמירת מצוות; לימוד תורה ערך עליון (העדפה של לימוד תורה על פני שירות צבאי); נמנעים משימוש בבתי דין כלליים ויש להם בתי דין משלהם; נשמעים למרות רבניהם בכל תחומי החיים; שואפים להתנהלות המדינה על פי ההלכה; מורכבים מתתי־קבוצות (חסידים, ליטאים, ספרדים); מגמה של התבדלות במגורים והסתגרות; מערכת חינוך נפרדת המדגישה לימודי קודש; חלק מהקבוצות אינן ציוניות; הקפדה על לבוש המבטא השתייכות לקבוצה.

- הסדר שהושג ערב הקמת המדינה (יסודו במכתב ששלחה הנהלת הסוכנות היהודית לאגודת ישראל ב־1947); בין דתיים לחילונים; להסדרת מחלוקות בענייני דת ומדינה, כדי למנוע העמקת מחלוקות ולאפשר חיים משותפים; ארבע סוגיות: השבת כיום המנוחה הרשמי (ליהודים), כשרות במוסדות ממלכתיים, נישואין וגירושין של יהודים לפי ההלכה, אוטונומיה לזרם החינוך החרדי.

- למשל: הסדר הסטטוס קוו מבטיח אוטונומיה לחינוך החרדי, וכך מאפשר את קיומה של מערכת חינוך חרדית נפרדת המדגישה לימודי קודש (ואת ההסתגרות כלפי החברה הכללית).

שאלה 9

- פונה אל קהל רחב ומגוון בו בזמן; פומבית וגלויה; אין קרבה פיזית / היכרות בין הקהל למעביר המסר; מהירה ואקטואלית; מועברים מסרים רבים קצרים וקליטים; תפקידה העיקרי לעדכן את הציבור במידע, לפרש את המידע ולפקח על הרשויות; דוגמאות: עיתונות כתובה, רדיו, טלוויזיה, אתרי אינטרנט, רשתות חברתיות.

- הכרה בערך של ריבוי – מגוון דעות, עמדות של אנשים וקבוצות; עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון דעות ועמדות של אנשים או קבוצות בחברה; לפיכך יש לאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלה.

- תקשורת ההמונים פונה אל קהל מגוון ומשתמשת באמצעים רבים; היא מאפשרת ומעודדת ביטוי לדעות שונות ומאפשרת לקבוצות שונות לפעול להשגת האינטרסים שלהן, ובכך מבטאת הכרה בקיום ריבוי דעות.

שאלה 10

- שיטה לגיבוש רשימת המועמדים של מפלגה: כל חברי המפלגה הרשומים (המתפקדים) בוחרים בבחירות פנימיות את המועמדים לרשימת המפלגה לכנסת ואת מקומם ברשימה; כל מועמד מתמודד על קולות חברי המפלגה, ומקומו נקבע לפי מספר הקולות שקיבל.

- זכויות הקשורות ליחסים בין האזרח לרשויות השלטון ולשותפות בניהול המסגרת המדינית; חלקן זכויות אזרח (הזכות לבחור ולהיבחר, הזכות להתארגן במפלגה המתמודדת בבחירות) וחלקן נובעות מזכויות טבעיות (חופש ההפגנה והמחאה, האפשרות לבקר את השלטון).

- בבחירות מקדימות חברי המפלגה מממשים את הזכות לבחור – הם בוחרים את המועמדים ואת סדרם ברשימה; המתמודדים מממשים את הזכות להיבחר – הם מתמודדים על קולות חברי המפלגה; וההתפקדות למפלגה היא מימוש של הזכות להתארגן במפלגה המתמודדת בבחירות.

שאלה 11

- ההצבעה נערכת באמצעות שני פתקים: פתק לבחירה אישית של ראש הרשות ופתק למועצה; הבחירות לראש הרשות הן אישיות ורוביות, והבחירות למועצת הרשות הן רשימתיות יחסיות, עם אחוז חסימה (רשימה צריכה לקבל לפחות 75% מן המודד – מספר הקולות הדרוש למושב אחד); כדי להיבחר לראש הרשות צריך לקבל לפחות 40% מהקולות הכשרים, ואם אף מועמד לא קיבל זאת – נערכות בחירות חוזרות בין שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר.

- הכרה בערך של ריבוי – מגוון דעות, עמדות של אנשים וקבוצות; עידוד / תמיכה בקיום ובביטוי של מגוון דעות ועמדות של אנשים או קבוצות בחברה; לפיכך יש לאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלה.

- הבחירות למועצת הרשות הן רשימתיות יחסיות – הייצוג של כל רשימה הוא ביחס ישיר למספר הקולות שקיבלה; כך מיוצגים במועצה רשימות ומפלגות שונות, דעות שונות ואינטרסים של קבוצות שונות בחברה, וזה מבטא הכרה בגיוון הדעות.

שאלה 12

- ארגונים התנדבותיים (וולונטריים) שקמים ביוזמת אזרחים – לרוב כעמותות; אינם חלק מן השלטון ואינם פועלים למטרות רווח; פועלים לקידום מטרות ציבוריות וחברתיות: מתן שירותים (רווחה, חינוך, בריאות, סיוע לנזקקים), קידום זכויות של קבוצות שונות והשפעה על המדיניות, ופיקוח וביקורת על רשויות השלטון; מקורות המימון: תרומות, דמי חבר, ולעיתים גם תמיכה של המדינה. "המגזר השלישי" – לצד המגזר הציבורי (המדינה) והמגזר העסקי.

- הכרה בערך של ריבוי – מגוון דעות, עמדות של אנשים וקבוצות; עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון דעות ועמדות של אנשים או קבוצות בחברה; לפיכך יש לאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלה.

- בחברה פועלים ארגונים חוץ־ממשלתיים רבים ומגוונים, שכל אחד מהם מבטא עמדות, ערכים ואינטרסים של קבוצה אחרת – ביטוי להכרה בערך הריבוי; כל קבוצת אזרחים יכולה להתארגן בארגון כזה ולפעול לקידום מטרותיה – מימוש הרכיב שלפיו יש לאפשר לכל קבוצה להתארגן ולפעול להשגת האינטרסים שלה.

פרק שלישי (26 נקודות)

שאלה 13

הצגה (שניים מאלה, כל אחד מוסבר): כלליות – לכל אזרח זכות לבחור ולהיבחר; שוות – לכל בוחר קול אחד בעל משקל שווה; חשאיות – רק הבוחר יודע במי בחר; מחזוריות – בחירות בפרקי זמן קבועים בחוק; חופשיות – בחירה על פי רצון חופשי, בלי לחץ, עם חופש ביטוי והתארגנות פוליטית והתמודדות של שתי מפלגות / שני מועמדים לפחות. ציטוט: "החוק בישראל קובע כי בחירות לכנסת ייערכו בכל ארבע שנים, אולם תדירות הבחירות בעשורים האחרונים מעידה על אי־יציבות: בחירות 1988 היו הבחירות האחרונות שנערכו במועדן, ומאז 1992 נערכו בישראל בחירות בכל שנתיים ושמונה חודשים בממוצע." קישור: מחזוריות – החוק קובע שהבחירות לכנסת נערכות בפרקי זמן קבועים (אחת לארבע שנים), והאזרחים שבים ובוחרים את נציגיהם; בפועל, לפי הכותב, הבחירות אף נערכו בתדירות גבוהה יותר.

שאלה 14

הצגה: העם הוא הריבון ומקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים בבחירות חופשיות ותקופתיות נציגים שפועלים בשמם ולמענם; השלטון הנבחר מכהן לזמן קצוב הקבוע בחוק. ציטוט: "כך יוכלו הבוחרים להצביע למפלגות שהם תומכים בהן, בידיעה שקולם יבוא לידי ביטוי באחד מן הגושים הגדולים. כמו כן, אזרחים רבים יותר ירצו להשתתף בהליך הדמוקרטי." קישור: לפי הכותב, אם ראש הגוש (הסיעה) הגדול יהיה ראש הממשלה, הבוחרים יידעו מראש למי ילך קולם, וקולם ישפיע ישירות על זהות השלטון; בנוסף, אזרחים רבים יותר ישתתפו בבחירות – כך העם יממש את ריבונותו באופן מלא יותר.

שאלה 15

הצגה: מנגנון פיקוח פורמלי: הכנסת מפקחת ומבקרת את מדיניותה ואת פעולותיה של הרשות המבצעת (הממשלה); אמצעים: אופוזיציה, ועדות, אישור התקציב, וכלים פרלמנטריים כמו הצעת אי־אמון, שאילתות, הצעות לסדר היום. ציטוט: "הסחטנות מקשה על הממשלה לאשר את תקציב המדינה, ובעקבות זאת מתערער אמון הציבור במוסדות השלטון, ואף בדמוקרטיה עצמה." / "כיום אי־אישור התקציב משמעותו הכרזה על סיום כהונתה של הכנסת." קישור: תקציב המדינה צריך לקבל את אישור הכנסת בחוק – אישור התקציב הוא אחד מאמצעי הפיקוח של הכנסת על הממשלה; בלי אישור הכנסת הממשלה אינה יכולה לבצע את מדיניותה.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 16–18

שאלה 16

- עקרון הכרעת הרוב. הצגה: מתוך כמה אפשרויות נבחרת (מתקבלת) ההחלטה שבה תומכים הרוב – רוב האוכלוסייה, רוב הנציגים או רוב המצביעים; אסור לרוב לקבל החלטות שפוגעות באופן לא סביר או לא מוצדק בזכויות יסוד או בזכויות המיעוט. ציטוט: "על פי שיטת הבחירות במדינה זו, כדי לנצח המועמד חייב לקבל יותר ממחצית הקולות." קישור: מתוך חמישה מועמדים, רק מועמד שתומך בו רוב המצביעים (יותר ממחצית הקולות) ינצח; לכן נערך סיבוב שני בין שני המועמדים המובילים, עד שאחד מהם זוכה ברוב.

שאלה 17

- חוק השבות. הצגה: החוק (1950) קובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ (אשרת עולה לכל יהודי שהביע רצונו להשתקע בארץ). תחולת החוק: גם בני זוג של יהודים, ילדיהם ונכדיהם של יהודים, ובני הזוג של הילדים והנכדים – גם אם הם עצמם אינם יהודים. הגדרת יהודי בחוק: מי שנולד לאם יהודייה או שהתגייר, והוא אינו בן דת אחרת. ציטוט: "בבקשתם לעלות לארץ הם טענו שסבא שלהם היה יהודי, והציגו אישורים ומסמכים המוכיחים זאת." קישור: בני המשפחה הם נכדים של יהודי, ולכן החוק מקנה להם זכות לעלות לארץ גם אם הם עצמם אינם נחשבים יהודים.

שאלה 18

- הזכות להליך הוגן. הצגה: זכותו של אדם שבעת הליך משפטי (חקירה, מעצר, משפט) תינתן לו הגנה מפני פגיעה בזכויותיו מעבר לנדרש; אמצעים: חזקת החפות, אין עונש בלא חוק, אין חיפוש בלא צו, זכות לייצוג משפטי, שופטים בלתי תלויים, זכות לדעת במה מואשמים ולראות את הראיות, זכות ערעור, משפט פומבי. ציטוט: "לדבריו קרבה זו עלולה לפגוע בזכות יסוד של הצדדים במשפט ולכן ראוי ששופט אחר ישפוט במקומו." קישור: שופט בלתי תלוי ונטול פניות הוא אחד האמצעים להבטחת הליך הוגן; קרבה משפחתית לאחד הצדדים עלולה להטות את שיקול דעתו, ולכן הוא פוסל את עצמו.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 19–20

שאלה 19

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני תומך/ת בהפעלת תחבורה ציבורית בכל ימות השבוע, גם בשבתות ובחגים, בערים שרוב תושביהן יהודים."

ב. מושגים מקובלים בעד הפעלת התחבורה הציבורית: חופש התנועה (נגזרת של הזכות לחירות), חופש מדת, הזכות לשוויון (מי שאין לו רכב פרטי), פלורליזם. דוגמה: חופש התנועה – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים נגד הפעלת התחבורה הציבורית: הסדר הסטטוס קוו (השבת כיום המנוחה הרשמי), אופייה היהודי של המדינה במרחב הציבורי, חוק שעות עבודה ומנוחה (איסור העסקת עובד ביום המנוחה השבועי שלו בלי היתר; ליהודי – השבת), חופש הדת, הסכמיות. דוגמה: הסדר הסטטוס קוו – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

שאלה 20

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני מתנגד/ת להצעה לאסור על בעלי הדירות להעלות בכל שנה את שכר הדירה בשיעור גבוה, ולהתיר להם להעלותו רק בשיעור נמוך שתקבע הכנסת מראש."

ב. מושגים מקובלים נגד ההצעה: הזכות לקניין, הגישה הכלכלית־חברתית הליברלית (שוק חופשי, מעורבות מינימלית של המדינה), חופש העיסוק. דוגמה: הזכות לקניין – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים בעד ההצעה: הגישה הסוציאל־דמוקרטית (מעורבות המדינה בכלכלה, אחריות כלפי החלש, צמצום פערים), הזכות לכבוד (קיום בכבוד וקורת גג). דוגמה: הגישה הסוציאל־דמוקרטית – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics